

Jakelussa mainitut

Tuloksellisuustarkastuskertomus 1/2014 Eduskunnan lausumien toimeenpano

Jälkiseurantaraportti

Valtiontalouden tarkastusvirasto on tehnyt jälkiseurannan viitekohdassa mainitusta tarkastuksesta.

Jälkiseurantaraportissa selvitetään, mihin toimenpiteisiin tarkastuskertomuksessa annettujen kehittämisehdotusten johdosta on ryhdytty. Raportin tietoja hyödynnetään viraston tarkastustoiminnan suunnittelussa sekä laadittaessa tarkastusviraston vuosikertomusta eduskunnalle.

1 Jälkiseurannan toteutus

Tarkastuksessa ei annettu varsinaisia suosituksia, vaan kehittämisehdotuksia, ja tässä jälkiseurannassa arvioidaan näiden kehittämisehdotusten toteutumista. Jälkiseurannassa seurattavat asiat olivat:

1. Onko lausumien lukumäärä vähentynyt?
2. Onko lausumien voimassaoloaika rajoitettu?
3. Saavatko ministeriöt riittävästi palautetta lausumien toimeenpanosta?
4. Onko se hallinnollinen taakka, joka aiheutuu ministeriöille lausumista raportoimisesta vuosikertomuksessa, vähentynyt?
5. Onko uudistettu lausumatietokanta käytössä?

Jälkiseurantaa varten ei tehty virallista selvityspyyntöä ministeriöille, sillä kehittämisehdotukset kohdistuivat pikemminkin eduskuntaan kuin valtioneuvostoon. Jälkiseurantaa varten kerättiin tietoa seuraavin tavoin:

- Kysymystä 1 varten laskettiin lausumien lukumäärä viime vaalikaudella valtiopäiväasiakirjojen tietokannasta.
- Kysymyksistä 3 ja 4 lähetettiin kysely neljään ministeriöön, jotka olivat mukana tarkastuksessa (STM, LVM, MMM, OKM). Kysely lähetettiin kahdeksalle virkamiehelle, ja siihen vastasi heistä seitsemän.
- Kysymyksistä 4 ja 5 pyydettiin tietoja valtioneuvoston kansliasta ja eduskunnan kansliasta.
- Lisäksi hyödynnettiin asiakirjoja, kuten hallituksen vuosikertomusta 2014 ja sen eduskuntakäsittelyyn liittyviä asiakirjoja.

Jälkiseuranta toteutettiin suunnitelman mukaisesti.

2 Jälkiseurannan havainnot

Lausumien lukumäärän vähentäminen

Vaalikaudella 2011–2014 annettiin 133 lausumaa, kun vaalikaudella 2007–2010 annettiin 193 lausumaa. Viime vaalikaudella lausumien lukumäärä siis väheni 31 prosenttia tätä edeltäneeseen vaalikauteen verrattuna.

Vähennys on merkittävä, ja kehittämisehdotus lausumien lukumäärän vähentämisestä on siten toteutunut.

Lausumien voimassaoloajan rajoittaminen

Ennen tarkastuskertomuksen julkaisemista lokakuussa 2013 eduskunnan puhemiesneuvosto suositti valiokunnille, että ne lähtökohtaisesti ehdottaisivat ennen vuoden 2007 valtiopäiviä tehtyjen lausumien poistamista, ellei ole erityisiä perusteita pitää niitä voimassa (pöytäkirja nro 98/2013, 5 §). Voidaan olettaa, että suositus rohkaisi valiokuntia poistamaan vanhoja lausumia. Kaikkia vanhoja lausumia ei kuitenkaan poistettu, sillä vanhimmat voimassa olevat lausumat ovat 1990-luvun alusta.

Voidaan katsoa, että kehittämisehdotus lausumien voimassaoloajan rajoittamisesta täyttyi osittain jo ennen tarkastuskertomuksen julkaisemista. Puhemiesneuvoston suositus oli kuitenkin luonteeltaan kertaluontoinen eikä pysyvämpiä suosituksia tai säännöksiä lausumien voimassaoloajan rajoittamiseksi ole annettu.

Kehittämisehdotus lausumien voimassaoloajan rajoittamisesta on toteutunut osittain.

Palaute ministeriöille lausumien toimeenpanosta

Tarkastuksessa esitettiin, että vuorovaikutuksen lisääminen eduskunnan ja valtioneuvoston välillä parantaisi lausumamenettelyn vaikuttavuutta ja tehokkuutta.

Ministeriöiden virkamiehille tehdyssä kyselyssä neljä vastaajaa vastasi kysymykseen siitä, onko virkamiesten eduskunnalta saama palaute lausumista lisääntynyt. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, ettei se ole lisääntynyt.

Kyselyn vastauksissa kuvattiin, että valiokunta ja ministeriön virkamiehet ovat vain harvoin keskenään yhteydessä lausumien johdosta. Yhdessä vastauksessa toivottiin, että lausumiin liittyisi muutakin kuin kirjallista vuorovaikutusta. Toisaalta yksi vastaajista arvioi, ettei vähäinen vuorovaikutus ole ongelma.

Kehittämisehdotus vuorovaikutuksen lisäämisestä ei ole toteutunut, joskin joitakin pieniä parannuksia on tehty.

Hallituksen vuosikertomukseen on alettu lisätä jokaisen lausuman kohdalle tieto vastuuvirkamiehestä. Voidaan ajatella, että tämä helpottaa valiokuntien yhteydenottoja ministeriöihin.

Lisäksi jatkossa vuosikertomukseen sisällytetään linkit niihin selvityksiin tai muihin asiakirjoihin, jotka on laadittu lausumien pohjalta. Tämä lisää eduskunnan tietoa siitä, miten lausumaa on toteutettu, ja parantaa siten eduskunnan mahdollisuuksia antaa valtioneuvostolle palautetta.

Ministeriöille lausumista raportoisesta hallituksen vuosikertomuksessa aiheutuvan hallinnollisen taakan vähentäminen

Ministeriöiden virkamiehille tehdyn kyselyn perusteella hallinnollinen taakka lausumista raportoisesta hallituksen vuosikertomuksessa ei ole vähentynyt. Kyselyssä kaikki kuusi vastaajaa, jotka vastasivat tähän kysymykseen, olivat sitä mieltä, ettei työmäärässä ole tapahtunut muutosta.

Toisaalta lausumista raportoisesta aiheutuvaa työmäärää pidettiin kyselyssä yleisesti ottaen vähäisenä. Itse lausumien toimeenpano vaatii resursseja, mutta raportoisesta kuvattiin melko nopeaksi työvaiheeksi. Yhden vastauksen mukaan raportoisminen vaatii työaika ministeriössä seuraavasti:

- raportoisimen koordinaatio 1–2 päivää
- uuden lausuman vastauksen valmistelu alle 1 päivä
- vanhan lausuman päivitys n. 1–2 tuntia.

Raportoisinnan keventämiseksi ei ole tehty merkittäviä toimenpiteitä, mutta valtioneuvoston kanslian uusiin ohjeisiin vuosikertomuksen valmistelusta sisältyy joitakin kohtia, jotka ovat omiaan vähentämään raportoisesta aiheutuvaa työmäärää (valtioneuvoston kanslian toimeksianto ministeriöille hallituksen vuosikertomuksen valmistelemiseksi, 20.11.2015, VNK/2062/42/2015).

Jos lausumaan liittyvässä asiassa ei ole uutta ilmoitettavaa edellisvuoteen verrattuna, uusien ohjeiden mukaan tämä voidaan todeta ja sen jälkeen toistaa lainausmerkeissä vastaus aikaisemmalta vuodelta. Tämä vähentää työmäärää, sillä nyt ministeriöiden on sallittua käyttää aikaisempaa vastausta. Käytännössä tähänkin saakka ministeriöt ovat usein toistaneet aikaisemmat vastaukset, etenkin jos lausuma on ollut voimassa useita vuosia.

Lisäksi uusien ohjeiden mukaan kuvaus lausuman perusteella tehdyistä toimenpiteistä saa olla aiempaa lyhyempi, enintään puoli sivua lausumaa kohden.

Kehittämisehdotus työmäärän vähenemisestä on osittain toteutunut.

Uudistetun lausumatietokannan käyttöönotto

Tarkastuksessa ehdotettiin parannuksia lausumien sähköiseen tietokantaan. Tarkastuksen mukaan tietokannasta tulisi saada tieto siitä, mitkä lausumat ovat voimassa. Lisäksi esitettiin, että kunkin lausuman kohdalta tulisi löytyä lausumaan liittyvät asiakirjat, kuten sen pohjalta tehdyt selvitykset. Tarkastuskertomuksen julkaisemisen aikaan lausumatietokannan uudistus oli käynnissä, ja arvioitu valmistumisajankohta oli syksyllä 2014.

Uudistettua, kaikille avointa lausumien tietokantaa ei ole otettu käyttöön, eikä sitä näillä näkymin myöskään oteta. Lausumat löytyvät tällä hetkellä valtiopäiväasiakirjojen tietokannasta, joka myös uudistettiin hiljattain. Uudistetustakaan valtiopäiväasiakirjojen tietokannasta ei voi kuitenkaan hakea esimerkiksi voimassa olevia lausumia, eikä siinä ole aikaisempaan tietokantaan nähden uusia toimintoja.

Eduskunnan kanslia jatkaa eduskunnan sisäisen lausumarekisterin kehittämistä. Näillä näkymin tietokantaa ei avata yleiseen käyttöön tietoteknisistä syistä johtuen (rekisteri toimii eduskunnan sisäverkossa). On suunnitelmassa, että rekisteri avattaisiin tulevaisuudessa valtioneuvoston käyttöön ja ministeriöt pääsisivät lisäämään siihen tietoja niistä toimenpiteistä, joita ne ovat tehneet lausumien johdosta. Lausumarekisteriin on myös tarkoitus sisällyttää tieto siitä, mitkä lausumista ovat voimassa.

Kehittämisehdotus uudistetun lausumatietokannan käyttöönotosta ei ole toteutunut.

3 Yhteenveto ja jatkotoimet

Tarkastuskertomuksessa arvioitiin sitä, miten hyvin valtioneuvosto on toteuttanut ne toimenpiteet, joita eduskunta on edellyttänyt lausumissa. Tarkastuksessa havaittiin, että valtioneuvosto oli toimeenpannut lausumat riittävän hyvin ja eduskuntaa tyydyttävällä tavalla.

Tarkastuksessa ei annettu varsinaisia suosituksia, koska lausumamenettelyn kehittäminen on ensisijaisesti eduskunnan vastuulla. Tarkastuksessa kuitenkin kartoitettiin keinoja lausumamenettelyn kehittämiseksi, ja tässä jälkiseurannassa arvioitiin näiden kehittämissuositusten toteutumista.

Kehittämissuositukset ovat toteutuneet vain jossain määrin. Viidestä kehittämissuosituksesta vain yksi, eli lausumien lukumäärän vähentäminen, on toteutunut. Kaksi kehittämissuositusta toteutuivat osittain; nämä olivat ehdotukset lausumien voimassaoloajan rajoittamisesta ja raportoinnista aiheutuvan työtaakan vähentämisestä. Kaksi kehittämissuositusta eivät toteutuneet; nämä olivat ehdotukset lausumamenettelyn vuorovaikutteisuuden lisäämisestä ja lausumatietokannan uudistamisesta.

Valtiontalouden tarkastusvirasto seuraa lausumamenettelyn kehittämistä osana normaalia hallinnon seurantaan. Jälkiseurantaan ei ole tarvetta jatkaa siitä huolimatta, että kehittämissuositukset eivät ole toteutuneet.

Ylijohtaja

Marko Männikkö

Johtava tuloksellisuustarkastaja

Auri Pakarinen

JAKELU

Eduskunnan kanslia
Ministeriöt